

відпрацьовувати початкові уміння щодо багатоголосного хорового співу, чистоти й точності інтонування, розвитку внутрішнього слуху.

Таким чином, можна зробити такі висновки:

– український музичний фольклор є підґрунтям для природного загального музично-естетичного розвитку й становлення музичної культури школярів;

– український музичний фольклор є інструментом комплексного формування музичних здібностей - музичного слуху, ладового чуття, відчуття музичного ритму, музичної пам'яті, а також сприяє розвитку творчих якостей особистості;

– українська народна пісенність є духовним і моральним фундаментом, на якому виховується самоусвідомлення особистості в якості представника свого народу, наділеного національною ідентичністю.

Використана література:

1. *Войта Є. С.* Хай квітне українська народна пісня: навчально-методичний посібник. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 1994. – 128 с.
2. *Іваницький А. І.* Український музичний фольклор: підручник для вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.

РУСИН ЯНА. *Воспитательное значение украинского музыкального фольклора (календарная обрядовость: веснянки).*

В статье рассматривается проблема использования в профессиональной деятельности учителя музыки украинского музыкального фольклора.

Ключевые слова: украинский музыкальный фольклор, веснянки, учитель музыки, календарная обрядовость.

RUSIN YANA. *Educational value of the Ukrainian music Folklore (calendar rituals: SPRING songs).*

In the article is reviewed a problem of usage of the Ukrainian folklore music in the professional music teacher activity.

Keywords: Ukrainian musical folklore, spring-songs, a music teacher, calendar ritualism.

Саєнко Н. С.
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ГУМАНІЗАЦІЇ ТА ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ІНЖЕНЕРНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

В статті представлено ефективні шляхи втілення гуманітарних і гуманістичних аспектів освіти у вищих технічних навчальних закладах. Особистісно орієнтований підхід до

навчання іноземних мов розглядається як дієвий інструмент особистісного і професійного розвитку майбутніх інженерів

Ключові слова: *соціокультурні відмінності, високо розвинута особистість, професійні потреби, освітня автономія.*

Міжкультурний підхід до навчання іноземних мов висуває на перший план принципи гуманізації та гуманітаризації освіти. Для вищих навчальних закладів це означає не тільки розширення переліку гуманітарних дисциплін, а зміну у пріоритетах: піднесення людини до рівня найвищої цінності суспільства, сприяння розвитку цілісної особистості, її здібностей, збагачення досвіду з метою задоволення освітніх і професійних потреб, самоусвідомлення як невід'ємної частини гармонійної загальнолюдської єдності. Гуманістичний педагогічний підхід базується на принципах природовідповідності, культурного, соціорозмірковуючого виховання, спрямованого на інтелектуальний, пізнавальний, творчий, духовний, професійний розвиток особистості, здатної до відповідальності за свій вибір і вчинки, до вдосконалення власної культури, гармонізації стосунків з суспільством. Ядром гуманістичного процесу навчання є ідея цілісної людини, самопізнання і саморозвиток якої відбувається через реальну діяльність особистості під впливом світу ідей, мислення, цінностей, духовної культури, почуттів, взаємовідносин людей, вражень від них [1; 2].

Особливо важливою така тенденція є для вищої технічної школи, де протягом значного часу головна задача полягала у підготовці спеціаліста, а не розвиток особистості і формування її культурного простору. Така орієнтація хибно позначилась на якості підготовки інженерних кадрів і стала одним з багатьох факторів, які стали причинами кризисних явищ в інженерній діяльності, в нашій країні. Спостерігається загрозлива тенденція до погіршення якості освіти, що наростає з часом. Протягом останніх років виник значний розрив між виробничим сектором і вищою школою, освітянами і роботодавцями, сферою освіти і ринком праці, що призвело до послаблення проблемно-орієнтованої підготовки студентів, зниження якості дипломного проектування, звузило виробничі практики і, як наслідок, погіршило кваліфікаційні рівні випускників вищих технічних навчальних закладів. Така ситуація вимагає усунення значних невідповідностей між потребами економіки та обсягами і структурою підготовки фахівців. Реформи мають торкатися переважно вдосконалення змісту навчання, його методики та якості, впровадження інноваційного трикутника – виробництво, наука, освіта.

Окрім того дійсно позитивні зміни у науково-технічній галузі можливі лише за умови розширення культурного потенціалу інженера, що потребує

виходу за межі вузької спеціалізації і технократичних настанов. Сучасна інженерна освіта має бути синтезом гуманітарної та технічної культури, це дозволить запобігти відчуженню представників науки і техніки від гуманістичних надбань суспільства.

Одним з напрямків гуманітаризації інженерної освіти має стати виявлення гуманістичного потенціалу загальнонаукових і загальнотехнічних дисциплін. Така оновлена освіта забезпечить формування не тільки компетентного спеціаліста, невід'ємними рисами якого мають стати самоорганізованість, високий інтелект, глибокі знання, професійна мобільність, прагнення до саморозвитку, творча інтуїція, екологічна відповідальність, а й особистості, яка має почуття відповідальності перед своїм народом та людством і здатна підпорядковувати всі технічні винаходи і наукові відкриття загальнолюдським цілям [5].

Найбільш повно принципи гуманізації й гуманітаризації реалізуються в освітньому процесі, побудованому на особистісно-орієнтованому підході, який є функціональною складовою міжкультурного або культурологічного підходу до навчання іноземних мов. Особистісно-орієнтований підхід дозволяє центрувати систему освіти на студенті, інтересах його розвитку, пізнавальній діяльності та базується на принципах [2, с. 27-36], які дозволяють виявити резерви підвищення креативності, продуктивності й індивідуалізації навчання:

– принцип особистісного цілевизначення студента, тобто навчання кожного відбувається на основі та з урахуванням його освітніх і професійних цілей;

– принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії, тобто студент має право на усвідомлений і погоджений з викладачем вибір основних компонентів своєї освіти: смислу, цілей, задач, темпу, форм і методів навчання, особистісного змісту освіти, системи контролю і оцінки результатів;

– принцип метапредметних основ освітнього процесу: основу змісту освітнього процесу утворюють фундаментальні метапредметні об'єкти, що уможливають суб'єктивне, особистісне пізнання його студентами;

– принцип продуктивності навчання: головний орієнтир навчання полягає в особистісному освітньому прирості студента, що складається з внутрішніх і зовнішніх продуктів його навчальної діяльності;

– принцип ситуативності навчання;

– принцип освітньої рефлексії;

Враховуючи специфіку навчання майбутніх інженерів вважаємо

доцільним додати:

- принцип побудови навчального процесу на основі міжпредметних зв'язків, тобто інтегроване навчання іноземних мов і спеціальності;
- принцип інноваційного спрямування навчання;
- принцип освітньої автономії у формуванні вторинної мовної особистості під час розвитку іншомовної комунікативної компетенції.

Особистісно-орієнтована спрямованість на мовну вторинну особистість студента (особистісно-орієнтована концепція у Н. Д. Гальскової) актуалізує завдання не лише навчити здійснювати іншомовну текстову діяльність, а й розвинути здатність і готовність до адекватної взаємодії з представниками інших культур і соціумів [3, с. 77]. Для технічних університетів проблема формування вмінь і навичок міжкультурного спілкування є дуже актуальною, оскільки за вимогами Болонської угоди від студентів вимагається вільне функціонування в культурному розмаїтті навчального і професійного середовища європейського простору. Володіння іноземними мовами як засобом соціального спілкування є обов'язковою умовою академічної мобільності українських студентів, все більша кількість яких отримує вищу освіту за програмами подвійних дипломів, включеного навчання тощо.

Гуманітаризація інженерної освіти на основі особистісно-орієнтованого навчання передбачає: а) ширше вивчення дисциплін гуманітарного циклу: світової і вітчизняної культури, філософії, соціально-економічних предметів та ін.; б) інтегроване навчання на основі міжпредметних зв'язків. Найбільш ефективним інструментом вирішення такого завдання можна вважати дисципліну іноземна мова професійного спрямування. З одного боку, це гуманітарний предмет, спрямований на формування у студентів іншомовних комунікативних компетенцій для міжкультурного спілкування, які дозволяють навчатися, працювати і спілкуватися в багатонаціональному суспільстві і досягати у рівноправному діалозі взаєморозуміння та взаємодії з представниками інших культур. Вивчення іноземної мови передбачає не тільки вивчення аспектів мови: лексики, фонетики і граматики, та розвиток навичок і вмінь мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, аудіювання і письма. Це також вміння і готовність застосовувати сукупність соціолінгвістичних, соціопсихологічних, країнознавчих та міжкультурних знань для досягнення порозуміння між особами або групами, які є представниками різних соціумів, розвиток розуміння і тлумачення різних аспектів культури і мовної поведінки, сприяння взаємній повазі до особистості і культурних відмінностей заради загального збагачення мультілінгвальної і мультікультурної Європи. З

іншого боку, іноземна мова, яка викладається у вищій технічній школі, охоплює не тільки загальнонавчаний мовний пласт, а й мову професійного спілкування, тобто навички і вміння, які забезпечують кваліфіковану фахову діяльність у професійній і суспільній сферах. Ефективне навчання іноземної мови професійного спрямування можливе лише на основі міжпредметних зв'язків, оскільки на мовному занятті студенти мають змогу розширити і поглибити свої знання з обраного фаху засобами іноземної мови. Запорукою успішності такої роботи є тісна співпраця технічних і мовних кафедр. Зміст навчання іноземної мови чітко корелюється і узгоджується із загальним планом підготовки майбутніх інженерів. На молодших курсах бакалаврату студенти, незалежно від того, яку технічну спеціальність обрано, вивчають рідною мовою загальнотехнічні дисципліни. На цьому етапі іншомовна підготовка для всіх студентів подібна: переважає загальнонавчана, загальнотехнічна і загальнокультурна тематика, акцентується розвиток соціолінгвістичної компетенції, яка базується на соціокультурних умовах користування мовою, і лінгвокраїнознавчої компетенції. Увага приділяється розвитку здібностей виражати і розуміти мовні і мовленнєві продукти такої форми і значення, які є характерними для даного соціолінгвістичного контексту ілюктивного акту комунікації, а саме, враховувати в актах спілкування особливості країни, культуру, історію народу даної іноземної мови. Складовою соціолінгвістичної компетенції вважається володіння важливими для міжнаціональних професійних контактів лінгвістичними маркерами соціальних стосунків, які у більшості мов визначаються такими ознаками, як соціальний статус комунікантів, реєстр мовлення, субординативність або близькість стосунків. Лінгвістично це позначається у виборі сталих, формалізованих мовних структур: форми звертання, привітання, ввічливості, вступу до розмови, вигуки. Реєстр мовлення визначається ступенем формальності продуктованих усних або письмових текстів, який, в залежності від мети комунікації та ситуації, може бути офіційний, формальний, неформальний (фамільярний, інтимний – етикетно не входять в сферу професійного спілкування). Інформація лінгвокраїнознавчого, соціоетнологічного і культурологічного характеру представлена в навчальному процесі трьома сукупностями мовних явищ: 1) лінгвокраїнознавчі реалії – топоніми, антропоніми, етнографічні реалії, суспільно-політичні реалії; 2) формули мовленнєвого етикету для вираження комунікативних намірів і формули мовленнєвого етикету для організації й проведення дискусій; 3) факти і явища національної культури, які сприймаються як окремі культурні пласти: звичаї, традиції, гумор,

продукція реклами і засобів масової інформації, графіті, постери тощо. Такі знання, вміння та навички входять у зміст навчання всіх студентів незалежно від обраного фаху.

Технічне спрямування у навчанні іноземної мови на молодших курсах здебільшого проявляється у залученні текстового матеріалу загальнотехнічної й загальнонаукової тематики. Проте в Рамковій Програмі чітко прописано, що професійно і фахово зорієнтовані заняття з іноземних мов доцільно розпочинати вже з першого курсу. Єдиною умовою є те, що професійно і фахово орієнтована наповненість навчальних матеріалів з іноземної мови на початковому етапі не повинні перевищувати третини матеріалів, запропонованих для вивчення протягом цього терміну, тобто одна третина професійно і фахово орієнтоване і дві третини загальнокультурне наповнення [2, с. 9].

На старших курсах бакалаврату програма підготовки майбутніх інженерів чітко диференційована, студенти рідною мовою опановують свої спеціальності. Відповідно змінюється зміст навчання іноземної мови. Продовжується формування професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції, започатковане на першому етапі, проте навчальним матеріалом слугують тексти вузько професійної спрямованості. Більш того, послідовність подання і тематика текстового матеріалу визначається спільно технічними і мовними кафедрами. Перелік тем базових теоретичних курсів із спеціальності переносяться в навчальний план з іноземної мови як теми занять. Іншомовний текстовий матеріал до всіх тем підбирається викладачами іноземних мов спільно із студентами, аспірантами технічних кафедр, які здійснюють інформаційний пошук серед друкованих і електронних джерел. Значну кількість іншомовних матеріалів надають технічні кафедри. Проте відбір матеріалів не повинен бути обмежений лише вузькоспеціалізованою тематикою. Всі спеціальності існують не ізольовано, а є складовими більшого фахового утворення, яке має власне понятійно-змістове наповнення, відображене у конкретних мовно-композиційних формах. Це означає, що кожна спеціальність має свою сферу функціонування, і паралельно існує значний понятійний пласт, зрозумілий і необхідний для певної групи спеціальностей, які діють на основі міжгалузевої, багатофахової інтегрованості. Іншомовні тексти, в яких втілена така понятійна сфера, є зрозумілі й корисні для фахового вдосконалення для студентів цілої групи споріднених спеціальностей.

Таким чином студенти мають змогу по-перше, розвивати іншомовну комунікативну компетенцію чотирьох видів мовленнєвої діяльності на

матеріалах своєї спеціальності, а по-друге, поглиблювати знання своєї спеціальності засобами іноземної мови і на занятті із іноземної мови. Так, для навчання різних видів іншомовного читання, наприклад, переглядового і пошукового, студенти повинні ознайомитись з великими масивами письмового текстового матеріалу. Для цього їм пропонуються спеціально підібрані і впорядковані тексти, які висвітлюють теми спеціальності, які в цей же час викладаються за програмами технічних дисциплін рідною мовою. За рахунок цього студенти можуть отримати іноземною мовою додаткову інформацію і повторити вже відому інформацію з фаху. Під час розвитку іншомовного монологічного мовлення студенти мають можливість готувати доповіді і робити презентації на теми, які вони в цей час вивчають рідною мовою на профільних кафедрах, на теми своїх власних досліджень з фаху, курсових, бакалаврських робіт. Для розвитку іншомовного діалогічного мовлення, зокрема, формування навичок і вмінь участі у дискусії, викладачі іноземних мов з консультативною допомогою викладачів – предметників обирають фахові теми, в яких можуть бути представлені позиції різних наукових шкіл. Матеріалом для навчання іншомовного аудіювання можуть обиратися фрагменти виступів вчених даної галузі на наукових конференціях, фрагменти інтерв'ю, частини лекцій із спеціальності, які студенти слухали рідною мовою та ін. Слід зазначити, що в практиці викладання невинуватим виявилось введення нового навчального матеріалу іноземною мовою з випередженням часу. Це призводило до нашарування труднощів: новий лексичний матеріал додавався до нового понятійного матеріалу спеціальності. Наслідком цього було зниження ефективності засвоєння і зниження мотивації. Запорукою запобігання цього є постійне узгодження роботи мовних і технічних кафедр, тісна співпраця викладачів в єдиній команді.

Таким чином вивчення іноземної мови підвищує кваліфікацію майбутніх інженерів у професійній діяльності, формує їх фахову компетенцію, тобто вміння професійно, самостійно і відповідально вирішувати стандартні завдання. Основою такої компетенції окрім фахових знань і навичок є досвід і розуміння специфічної фахової постановки питання та міжпредметних зв'язків. Корисними для розвитку фахової компетенції будуть сформовані на занятті із іноземної мови загальні професійні вміння: ведення бесіди, презентації, виступ з науковою доповіддю, аргументація, уточнення, участь у полеміці; розкриття і відтворення фахового змісту комунікативними прийомами зі специфічним фаховим наповненням (порівняння, дефініція, називання, опис, класифікація, пояснення, реферування, посилання на приклади, уточнення,

обґрунтування, доказ, судження та ін.) [2, с. 11]. Розвиток означених складових професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції засобами дисципліни “іноземна мова” повністю узгоджується із завданнями нової освіти XXI сторіччя, визначеними провідними педагогами [1, с. 14-15]: ментальний розвиток особистості; розвиток готовності до сприйняття нового; розвиток уяви й уявлення; розвиток суб’єктивного, абстрактного, критичного, індивідуального, інтуїтивного, вищого теоретичного мислення; формування інтегрованої особистості; розвиток інтелектуального домінуючого центру особистості у процесі навчання; спрямованість процесу навчання на розумові тренінги, переробку інформації, на створення власних текстів і вираження власних думок у різних словоформах; керування діяльністю суб’єкта навчання в напрямку розвитку його суб’єктивного духовного “Я”; формування особистості суб’єкта навчання в напрямку ствердження цінностей і духовних норм загальнолюдського характеру; чітке співвідношення між світом набутих знань і реальними можливостями їх використання; постійний інтелектуальний тренінг у галузі аналізу, синтезу, дедукції та індукції; розвиток відгуків на знання, що набуваються, інформацію, що надається; постійний розвиток вмінь синтезувати, порівнювати, використовувати знання на практиці; створення потягу до самостійного пошуку інформації, самостійних досліджень; побудова процесу навчання таким чином, щоб створювалися умови для розвитку індивідуального мислення суб’єкта навчання, усвідомлення, ерудиції для розширення свідомості, стимуляції інтересу, суб’єктивного синтезу; виклик інтересу до нових наук, методів, технік, підходів, концепцій; розвиток пам’яті, інтуїції, сприйняття, свідомості, духовності, внутрішнього суб’єктивного досвіду, світу; вміння аналізувати минуле, співвідносити його з сьогоденням, прогнозувати майбутній розвиток; розумно використовувати інтелектуальну власність, інтелектуальні результати діяльності; навчати методів цілісного аналізу, підходу до розвитку особистості; навчати методів побудови розумних, позитивних відносин з оточуючими, з навколишнім середовищем; спонукати до пошуку нових знань, методів навчання, до пізнання того, що існує в масовій свідомості, повністю не виявлене; привчати до розвитку вмінь вільного функціонування у світі смислів; привчати студентів до інтелектуальної напруги та ін.

Задачі гуманізації й гуманітаризації інженерної освіти мають вирішуватися спільно викладачем і студентом, проте успішність такого процесу напряму залежить від збільшення питомої ваги самостійної діяльності студента, спрямованої на самопізнання і саморозвиток.

Розширення самостійної роботи студентів та наповнення її новим змістом нададуть можливість набувати навичок самостійної роботи, вільно орієнтуватися у світі знань, виробити потребу в навчанні впродовж усього життя, а також бути підготовленим до самостійності, креативності, ініціативності в подальшій професійній діяльності.

Використана література:

1. Левченко Т. І. Європейська освіта: конвергенція та дивергенція : монографія. – Вінниця : “Нова книга”, 2007. – 656 с.
2. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному? : пособие для учителя / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с.
3. Галькова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам : пособие для учителя. – М. : АРКИ, 2000. – 165 с.
4. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / колектив авторів: С. М. Анеліна та ін. – К. : Ленвіт, 2006. – 90 с.
5. Шубин В. И., Пашков Ф. Е. Культура. Техника. Образование. 7. Культурное пространство инженера – альтернатива противостоянию гуманистических ценностей и технического прогресса : учебное пособие для технических университетов. – Днепропетровск, 1999. – 237 с.

САЕНКО Н. С. Реализация принципов гуманизации и гуманитаризации инженерного образования в изучении иностранных языков.

В статье представлены эффективные пути внедрения гуманитарных и гуманистических аспектов образования в высших технических учебных заведениях. Личностно ориентированный подход к обучению иностранным языкам рассматривается как действенный инструмент личностного и профессионального развития будущих инженеров

Ключевые слова: *социокультурные различия, высокоразвитая личность, профессиональные потребности, учебная автономия.*

SAENKO N. S. Realizaciya principles of humanizing and gumanitarizacii of engineering education in the study of foreign languages.

The paper discusses effective ways of realization of humane and humanitarian principles in high technical education. The learner-centered approach to teaching foreign languages is regarded as the important means of future engineers' personal, academic and professional development.

Keywords: *socio-cultural differences, highly developed personality, professional needs, learner autonomy*

Сватъєв А. В.

Запорізький національний університет

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПОЛЕ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ

У статті розглянуто функціональне поле спортивної діяльності майбутніх тренерів-викладачів. Автор вказує, що функціональне поле спортивної діяльності – найважливіший